

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

303

Gospodarka turystyczna w regionie

**Wybrane problemy funkcjonowania regionów,
gmin i przedsiębiorstw turystycznych**

Redaktor naukowy

Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Projekt współfinansowany z budżetu województwa dolnośląskiego

**DOLNY
ŚLĄSK**

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-362-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana
Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
Iwona Bąk , Badanie poziomu atrakcyjności turystycznej powiatów województwa zachodniopomorskiego z wykorzystaniem wielowymiarowej analizy korespondencji.....	11
Marlena Bednarska , Budowanie wizerunku pracodawcy z wyboru – wyzwanie dla przedsiębiorstw turystycznych.....	22
Krzysztof Borodako, Jadwiga Berbeka, Michał Rudnicki , Analiza wykorzystywania wybranych usług biznesowych przez polskie przedsiębiorstwa turystyczne.....	31
Krzysztof Borodako , Konsultacje biznesowe w kontekście współpracy małopolskich firm turystycznych.....	41
Jacek Borzyszkowski , Współczesne wyzwania <i>destination management organizations</i> (DMO).....	49
Maciej Dębski , Wpływ postrzegania działań proekologicznych hotelu przez turystów na skłonność do wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju.....	58
Diana Dryglas , Analiza SWOT w obszarze funkcji uzdrowskiej Krynicy-Zdroju jako instrument kształtowania strategii marketingu terytorialnego.....	67
Grzegorz Golebski , Kondycja finansowa organizatorów turystyki w Polsce w latach 2007-2011.....	78
Aleksandra Grobelna , Uwarunkowania kreatywności czynnika ludzkiego w przedsiębiorstwie hotelowym.....	93
Marian Gůčik, Tomáš Gajdošik , Vzťahy spolupráce v cestovnom ruchu v regióne Vysoké Tatry.....	105
Małgorzata Januszewska , Proces prywatyzacji przedsiębiorstw uzdrowskich w Polsce.....	116
Maja Jedlińska , Strategie rozwoju w systemach hotelowych.....	127
Małgorzata Jędrasiak , Innowacyjność w hotelarstwie na przykładzie wybranych hoteli Dolnego Śląska.....	140
Joanna Kizielewicz , Współpraca na rzecz rozwoju turystyki morskiej w województwie pomorskim.....	150
Renata Krukowska, Ewa Skowronek, Andrzej Tucki , Działania innowacyjne branży turystycznej województwa lubelskiego w zakresie rozwoju oferty turystycznej.....	161
Beata Meyer , Funkcja turystyczna a zrównoważony rozwój obszarów nadmorskich na przykładzie gmin województwa zachodniopomorskiego ..	170

Jolanta Mirek , Rola marketingu terytorialnego we wdrażaniu koncepcji zrównoważonego rozwoju w polskich uzdrowiskach	179
Marcin Molenda , Narzędzia motywowania pracowników w przedsiębiorstwie gastronomicznym	188
Arkadiusz Niedziółka , Współpraca instytucjonalna w zakresie promocji agroturystyki w województwie małopolskim	196
Marcin Olszewski , Strategie zarządzania wiedzą w przedsiębiorstwach hotelarskich – implikacje dla konkurencyjności przez jakość	205
Aleksander Panasiuk , Ocena zaangażowania gmin w pozyskiwanie środków Unii Europejskiej w zakresie gospodarki turystycznej	214
Daniel Puciato , Uwarunkowania wdrażania innowacji w przedsiębiorstwach hotelowych z Wrocławia	223
Michał Rudnicki , Wykorzystanie aplikacji mobilnej jako innowacyjnego kanału komunikacji przedsiębiorstw rynku turystycznego z konsumentami na przykładzie Kopalni Soli „Wieliczka”	235
Kristina Šambronská , GAP model as one possibility of evaluating hotel service quality	247
Bogusław Stankiewicz, Julia J. Sienkiewicz , Kluczowe czynniki pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw sektora turystyki uzdrowiskowej w Polsce – studium na przykładzie województwa zachodniopomorskiego ...	255
Łukasz Stokłosa, Jan Krupa, Łukasz Wątroba , Portal internetowy jako narzędzie komunikacji i promocji obszarów recepcji turystycznej – analiza porównawcza na przykładzie województwa podkarpackiego i szwajcarskiego kantonu Ticino	265
Tomasz Studzieniecki , Współpraca na rzecz rozwoju turystyki na pograniczu polsko-rosyjskim	276
Joanna Szczęsa , Możliwości rozwoju turystyki zrównoważonej na obszarze województwa lubelskiego	285
Dawid Szutowski , Generatory wartości w przedsiębiorstwach hotelowych ...	297
Elżbieta Szymańska , Innowacyjność procesowa organizatorów turystyki w świetle badań jakościowych	307
Agnieszka Ulfik , Rola samorządów terytorialnych w kształtowaniu turystyki w regionach	316
Edward Wiśniewski , Ocena atrakcyjności turystycznej powiatów województwa zachodniopomorskiego	324
Zbigniew Zontek , Źródła innowacyjności przedsiębiorstw turystycznych w regionie	335
Michał Żemła , Konkurencyjność obszarów turystycznych – od współpracy wewnątrzregionalnej do współpracy międzyregionalnej. Aspekty teoretyczne	345

Summaries

Iwona Bąk , Application of correspondence analysis in the analysis of tourist attractiveness of counties of West Pomeranian Voivodeship.....	21
Marlena Bednarska , Employer branding as a challenge for tourism enterprises	30
Krzysztof Borodako, Jadwiga Berbeka, Michał Rudnicki , The analysis of use of selected business services by Polish tourism enterprises.....	40
Krzysztof Borodako , Business consultations among Małopolska's tourism firms	48
Jacek Borzyszkowski , Present-day challenges for Destination Management Organizations (DMO).....	57
Maciej Dębski , Hotels and sustainable development of the region-fiction, possibility or necessity	66
Diana Dryglas , SWOT analysis in the area of Krynica-Zdrój spa function as an element of the territorial marketing strategy formation.....	77
Grzegorz Golebski , Financial condition of tourism organisers in Poland in the period 2007-2011	92
Aleksandra Grobelna , Determinants of the human resources' creativity in the hotel enterprise	104
Marian Gúčík, Tomáš Gajdošík , Tourism cooperative relations in the region of high Tatras	115
Małgorzata Januszewska , The process of spa enterprises privatization in Poland.....	126
Maja Jedlińska , Development strategies in hotel systems.....	138
Małgorzata Jędrasiak , Innovation in Polish hotel business on a basis of Lower Silesia hotels	149
Joanna Kizielewicz , Cooperation for the development of marine tourism in Pomeranian Voivodeship	160
Renata Krukowska, Ewa Skowronek, Andrzej Tucki , Innovation of the tourism stakeholders in product development as exemplified by Lublin Voivodeship	169
Beata Meyer , Tourism function and sustainable development of the seaside areas on the example of West Pomeranian Voivodeship's communes	178
Jolanta Mirek , Role of territorial marketing in implementing the concept of sustainable development in Polish health resorts	187
Marcin Molenda , Tools for motivating employees in a gastronomic company.	195
Arkadiusz Niedziółka , Institutional cooperation in the range of agritourism promotion in Małopolska Voivodeship.....	204
Marcin Olszewski , Knowledge management strategies in hospitality enterprises – implications for competing by quality	213

Aleksander Panasiuk , Evaluation of engagement of municipalities in raising European Union funds for tourism economy	222
Daniel Puciato , Determinants of innovation implementation in hotel enterprises located in Wrocław	234
Michał Rudnicki , Use of mobile applications as an innovative channel of communication between tourism businesses and consumers. Case study: Wieliczka Salt Mine's mobile apps.....	245
Kristina Šambronská , Model GAP jako jedna z możliwości szacowania jakości usług hotelowych	254
Bagusław Stankiewicz, Julia J. Sienkiewicz , Key factors of competitive position of health tourism enterprises in Poland – study on the example of West Pomeranian Voivodeship.....	264
Łukasz Stokłosa, Jan Krupa, Łukasz Wątroba , Internet portal as a communication and promotion tool of tourism destinations – a comparative analysis on the example of Subcarpathian Voivodeship and the Canton of Ticino.....	275
Tomasz Studzeniecki , Cooperation for tourism development on Polish Russian border.....	284
Joanna Szczęsna , Capabilities of sustainable tourism development Lublin Voivodeship	296
Dawid Szutowski , Value drivers in hotel companies	306
Elżbieta Szymańska , Process innovativeness of tour operators in the light of qualitative surveys.....	315
Agnieszka Ulfik , The role of local governments in the creation of tourism in regions	323
Edward Wiśniewski , Evaluation of tourist attractiveness of West Pomerania counties.....	334
Zbigniew Zontek , Sources of innovation of tourist enterprises in a region	344
Michał Żemła , Competitiveness of tourist areas – from intra to inter-destination cooperation. Theoretical aspects.....	355

Aleksander Panasiuk

Uniwersytet Szczeciński

OCENA ZAANGAŻOWANIA GMIN W POZYSKIWANIE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ¹

Streszczenie: Aktywnym instrumentem działań samorządów lokalnych w obszarze turystyki jest wykorzystanie finansowania unijnego rzecz rozwoju gospodarki turystycznej. Celem artykułu jest przedstawienie wstępnych wyników badań dotyczących korzystania ze środków Unii Europejskiej w gospodarce turystycznej w gminach wybranych dwóch regionów Polski w perspektywie finansowej na lata 2007-2013. Przedstawiono wybrane wyniki badań aktywności gmin województw zachodniopomorskiego i lubuskiego w zakresie pozyskiwania środków UE na cele turystyczne oraz wskazano na opinie przedsiębiorców turystycznych dotyczące współpracy samorządu z branżą turystyczną.

Słowa kluczowe: gospodarka turystyczna, fundusze Unii Europejskiej, samorząd terytorialny.

1. Wstęp

Jednostki samorządu gminnego odgrywają decydującą rolę w realizacji funkcji turystycznej na swoim obszarze. Dzięki powierzonym zadaniom stają się podmiotami polityki turystycznej i są wyposażone w zakres instrumentów kształtujących funkcjonowanie lokalnej gospodarki turystycznej. Aktywnym instrumentem działań samorządów lokalnych w obszarze turystyki jest wykorzystanie finansowania unijnego na rzecz rozwoju gospodarki turystycznej. Celem artykułu jest przedstawienie wstępnych wyników badań dotyczących korzystania ze środków Unii Europejskiej w gospodarce turystycznej w gminach wybranych dwóch regionów Polski w perspektywie finansowej lat 2007-2013.

Głównymi beneficjentami środków unijnych kierowanych do gospodarki turystycznej są jednostki samorządu terytorialnego. Przedsiębiorcy turystyczni korzystają

¹ Badania prezentowane w artykule zostały sfinansowane ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Narodowego Centrum Nauki) w ramach projektu pt. „Stan i kierunki wykorzystania środków Unii Europejskiej w rozwoju regionalnej i lokalnej gospodarki turystycznej (na przykładzie województw zachodniopomorskiego i lubuskiego)”, N114 333740.

głównie ze wsparcia dedykowanego podmiotom gospodarczym sektora MSP. W opracowaniu przedstawiono klasyfikację środków, które mogą być wykorzystywane w analizowanych gminach regionów w gospodarce turystycznej w perspektywie finansowania na lata 2007-2013. Przedstawiono wybrane wyniki badań aktywności gmin województw zachodniopomorskiego i lubuskiego w zakresie pozyskiwania środków UE na cele turystyczne oraz wskazano opinie przedsiębiorców turystycznych dotyczące współpracy samorządu z branżą turystyczną.

2. Gmina jako podmiot gospodarki turystycznej

Gospodarka turystyczna jest kompleksem różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych bezpośrednio lub pośrednio rozwijanych w celu zaspokojenia zapotrzebowania na dobra i usługi turystyczne [Gaworecki 2003, s. 161]. Są to zatem działania, urządzenia i środki mające na celu zaspokojenie potrzeb kreowanych przez turystów [Kornak, Rapacz 2001, s. 11]. W ujęciu systemowym gospodarka turystyczna definiowana jest jako system współzależności powstających podczas zaspokajania potrzeb zgłaszanych przez turystów pomiędzy realizującymi go instytucjami i organizacjami [Nowakowska 1988, s. 169-171]. Decydujące znaczenie w zaspokajaniu potrzeb turystycznych mają podmioty bezpośredniej gospodarki turystycznej [Łazarkowie 2002, s. 29], kierujące efekty swojej działalności na potrzeby odwiedzających; należą do nich: przedsiębiorstwa hotelarskie i gastronomiczne, przewoźnicy turystyczni, biura podróży, podmioty udostępniające walory turystyczne. Szczególnie miejsca w systemowym układzie gospodarki turystycznej zajmują jednostki samorządu terytorialnego, tworzące warunki do funkcjonowania podmiotów gospodarczych na swoim obszarze, a także angażujące się w tworzenie typowych produktów turystycznych [*Gospodarka turystyczna* 2008, s. 25].

Samorząd gminny postrzega rozwój turystyki jako szansę rozwoju społeczności lokalnych. W 2001 r. do zadań własnych samorządów gminnych włączono sprawy związane z turystyką (kultura fizyczna i turystyka, w tym tereny rekreacyjne i urządzenia sportowe) [Ustawa... o samorządzie gminnym]. Działania podejmowane przez administrację samorządową ukierunkowane są na dostosowanie systemu i poziomu świadczonych usług turystycznych do standardów obowiązujących w wysoko rozwiniętych krajach Unii Europejskiej oraz wyznaczonych przez jej organy. Instrumentami wykorzystywanymi do wskazanych celów są: działania legislacyjne prowadzone na szczeblu lokalnym (uchwały) uwzględniające przepisy krajowe (szczebla rządowego) i unijne, monitoring usług turystycznych, środki pomocowe w postaci funduszy (granty, fundusze europejskie).

Do najczęściej przyjmowanych przez samorząd lokalny celów i zadań z zakresu turystyki należą [Faracik 2007, s. 30-34]:

- stymulowanie rozwoju bazy noclegowej, w tym wspieranie powstawania nowych obiektów hotelarskich oraz rozwój sieci gospodarstw agroturystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych;

- zagospodarowanie terenów dla potrzeb rekreacji;
- budowa i modernizacja obiektów sportowych;
- ochrona dziedzictwa kulturowego i kreowanie związanej z nim oferty kulturalnej;
- promocja podstawowych dóbr turystycznych, czyli walorów i atrakcji danego miejsca, stanowiących podstawową siłę przyciągania turystów [Niezgoda, Markiewicz 2005, s. 7];
- lokalny system informacji turystycznej;
- prowadzenie badań rynku turystycznego;
- tworzenie podstaw współpracy w ramach lokalnych organizacji turystycznych i innych form współpracy instytucjonalnej w gminach, np. stowarzyszenia agroturystyczne, lokalne grupy wsparcia.

Samorząd terytorialny wykorzystuje dostępne środki unijne na wsparcie rozwoju infrastruktury i kapitału ludzkiego [Milewski 2006, s. 198-207]. Samorządowe władze lokalne wspierają zarówno rozwój infrastruktury turystycznej *sensu stricto*, ale również infrastrukturę sportową czy drogową. Ważny jest również rozwój społeczny. Wsparcie organów samorządowych realizowane jest poprzez wykorzystanie środków EFS (Europejski Fundusz Społeczny) w postaci kursów i szkoleń mających na celu podniesienie kwalifikacji pracowników branży turystycznej (np. kursy językowe).

Oprócz ogólnego obowiązku rozwijania turystyki wynikającego z ustawy o samorządzie gminnym, na organach samorządu gminnego spoczywają zadania określone również w innych ustawach, przede wszystkim w ustawie o usługach turystycznych [Ustawa... o usługach turystycznych]. Dotyczą one m.in. dokonywania zaszeregowania i prowadzenia ewidencji pól biwakowych oraz tzw. innych obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie, a także przeprowadzania kontroli w obiektach hotelarskich i innych obiektach świadczących usługi hotelarskie, wraz z możliwością nakazu wstrzymania świadczenia usług.

W celu rozwoju turystyki na swoim obszarze władze samorządowe powinny prowadzić również promocję turystyczną. Dla wyborów dokonywanych przez konsumentów usług turystycznych najważniejsze jest miejsce, jego walory i atrakcje, zagospodarowanie i wizerunek [Marketing... 2010, s. 123-124]. Kształtowanie tych elementów daleko wykracza poza kompetencje i możliwości przedsiębiorstw turystycznych. Jednostki samorządu gminnego mogą także skutecznie wspierać działania lokalnych inwestorów bazy turystycznej. Poprzez inwestycje infrastrukturalne, lokalne władze nie tylko wspomagają lokalną przedsiębiorczość czy przyczyniają się do rozwoju atrakcyjności turystycznej danego regionu, ale także wspierają rozwój gminy powiatu czy regionu, np. poprzez likwidację bezrobocia, poprawę poziomu życia mieszkańców czy stanu środowiska przyrodniczego.

Jak już zaznaczono, samorząd gminny powinien pobudzać aktywność gospodarczą branży turystycznej i tym samym wpływać na jej rozwój. Do działań w tym zakresie, poza już wymienionymi, należą [Soliński, Krupa 2006, s. 326]:

- przygotowanie koncepcji rozwoju turystyki w gminie oraz skierowanie jej do akceptacji społecznej, np. strategii lub programu rozwoju turystyki;

- kształtowanie pozytywnych postaw społeczności lokalnej na rzecz rozwoju turystyki;
- tworzenie korzystnego klimatu dla inwestycji turystycznych;
- stymulowanie rozwoju infrastruktury turystycznej w gminie.

Zauważalnym problemem jest partnerstwo lokalne na rzecz turystyki. Oprócz współpracy poziomej obejmującej organy władzy lokalnej i społeczeństwo, ważna jest współpraca pionowa, do której należą komunikacja, współdziałanie i aktywność władz samorządowych wszystkich szczebli (gmina, powiat, województwo).

Kluczowym zadaniem lokalnej polityki turystycznej powinny być działania skierowane do bezpośrednich oferentów usług turystycznych, decydujących o rzeczywistych przychodach wynikających z obsługi ruchu turystycznego, tj. do branży turystycznej. Pomimo że w obszarach turystycznych tworzone są zinstytucjonalizowane formy współpracy pomiędzy samorządem a branżą, fakt uczestnictwa tych podmiotów w organizacjach turystycznych nie zapewnia wystarczającej więzi w sferze tworzenia kompleksowych obszarowych ofert turystycznych. Należy prowadzić do jednoczesnego i równoprawnego uwzględnienia obu uczestników strony podaźowej w działaniach rynkowych i zasadach ich finansowania, w tym przede wszystkim w dostępie do środków UE [Panasiuk 2012, s. 291-293].

3. Środki Unii Europejskiej w regionalnej gospodarce turystycznej w latach 2007-2013

Pomimo stosunkowo długich doświadczeń w finansowaniu przedsięwzięć z zakresu gospodarki turystycznej z zasobów finansowych Unii Europejskiej, począwszy od środków przedakcesyjnych z lat 90. XX w. i m.in. funduszy na powołanie i powstanie Polskiej Organizacji Turystycznej, a także aktywności regionów i gmin w zakresie tworzenia ram współpracy międzynarodowej w branży turystycznej i finansowania przedsięwzięć turystycznych, brak jest systematyzacji działań w tym zakresie. Ponadto trudno przeprowadzić ocenę, na ile środki unijne przyczyniają się do rozwoju regionalnej i lokalnej gospodarki turystycznej, jaki mają wpływ na poziom atrakcyjności turystycznej danych obszarów, w jakim zakresie przyczyniają się do kształtowania ruchu turystycznego i wzrostu przychodów z turystyki przyjazdowej (zagranicznej i wewnątrz krajowej), a ostatecznie w jakim zakresie wpływają na gospodarkę, rynek pracy i poziom życia mieszkańców obszarów turystycznych.

Badania wykorzystania zasobów finansowych UE w gospodarce turystycznej prowadzone są przez zespół Katedry Zarządzania Turystyką Uniwersytetu Szczecińskiego i obejmują lata 2007-2013 w dwóch regionach północno-zachodniej Polski – zachodniopomorskim i lubuskim. W okresie tym zidentyfikowano następujące możliwości finansowania gospodarki turystycznej:

1. Regionalne Programy Operacyjne (2007-2013), zarządzane przez samorząd województwa. Jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje turystyczne z województwa mogą uzyskać wsparcie na realizację: infrastrukturalnych inwestycji

turystycznych; zadań z zakresu kultury oraz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego; budowy ścieżek rowerowych; promocji, ochrony i waloryzacji dziedzictwa przyrodniczego; zintegrowany system transportu publicznego.

2. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W ramach priorytetowych kierunków wsparcia podmioty mogą uzyskać pomoc finansową m.in. na: rozwój agroturystyki, informację turystyczną, wydawanie folderów.

3. Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej, głównie INTERREG. Projekty turystyczne dotyczą m.in.: wspólnych transgranicznych produktów turystycznych, infrastruktury turystycznej, turystyki wodnej, działań inwestycyjnych na rzecz rozwoju oferty turystycznej i poprawy jakości istniejącej infrastruktury turystycznej. Beneficjentami mogą być: jednostki samorządu terytorialnego, euroregiony, podmioty prawa publicznego, organizacje pożytku publicznego, szkoły i uczelnie wyższe, placówki kultury, sportu, służby zdrowia, służb socjalnych i inne organizacje pozarządowe.

4. Program Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013, którego głównym celem jest wzmocnienie zrównoważonego rozwoju południowego Bałtyku poprzez działania zwiększające konkurencyjność i wzmacniające integrację między ludźmi i instytucjami. Do potencjalnych beneficjentów należą m.in.: władze krajowe, regionalne i lokalne związki i stowarzyszenia, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, szkoły wyższe, instytucje wspierające i promujące rozwój zrównoważony.

5. Program Operacyjny Kapitał Ludzki, finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego. Z programu mogą być finansowane: szkolenia, kursy, studia i inne formy podnoszenia kwalifikacji ogólnych i zawodowych a także badania i analizy odnoszące się także do gospodarki turystycznej (zarówno pracowników przedsiębiorstw turystycznych, jak i jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji turystycznych).

6. Inne formy, np. wynikające z działalności instytucji rynku finansowego (poręczeń kredytowych, funduszy pożyczkowych).

Podstawą działań samorządów wojewódzkich (zachodniopomorskiego i lubuskiego) są dokumenty strategiczne [*Strategia rozwoju turystyki...* 2005/2006, 2008, 2010; *Lubuska strategia...* 2005]. Konstrukcja strategii turystyki w obu regionach wynika z koncepcji dokumentu rządowego [*Kierunki rozwoju turystyki...*]. Sugerowany system finansowania zadań opiera się przede wszystkim na pozyskaniu środków z funduszy europejskich. Podobnie jak w skali ogólnopolskiej, środki te kierowane są do jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli.

4. Badania w zakresie wykorzystania środków Unii Europejskiej w gospodarce turystycznej w województwie zachodniopomorskim i lubuskim

Na podstawie metod demoskopijnych, tj. wywiadu bezpośredniego, dokonano analizy wykorzystania środków unijnych w gospodarce turystycznej gmin województw

zachodniopomorskiego i lubuskiego. Pierwszy etap badań obejmował wszystkie gminy obu województw i polegał na ocenie stanu wykorzystania środków Unii Europejskiej na cele turystyczne. W drugim etapie dokonano wyboru celowego 31 gmin (15% ogółu), opartego na następujących kryteriach:

- intensywność aplikowania o środki unijne na rozwój społeczno-gospodarczy gminy w perspektywach finansowych 2004-2006 i 2007-2013,
- rozpoznawalność gmin jako destynacji turystycznej.

Badanie kwestionariuszowe przeprowadzono z przedstawicielami samorządów gminnych w czerwcu 2012 r. Objęto nim zarówno gminy jako jednostki samorządu terytorialnego, jak i realizowane przez nie projekty.

W latach 2007-2013 wszystkie z 31 gmin ubiegało się o środki na gospodarkę turystyczną i otrzymało je (przy czym w poprzednim okresie, 2004-2006, aplikowało tylko dwie trzecie analizowanych gmin). Średnio na jedną gminę przypadało niespełna 5 zgłaszanych projektów. Odpowiedzi na pytania dotyczyły lat 2007-2011, co oznacza, że średnio raz w roku każda z badanych gmin aplikowała o fundusze unijne na gospodarkę turystyczną. Skuteczność działań wynosiła 58%, czyli dofinansowanie uzyskała ponad połowa projektów, przy czym jedna z gmin aplikowała 14-krotnie i uzyskała fundusze 10 razy.

Ubieganie się o środki UE, związane z tym procedury aplikacyjne, zasady finansowania i rozliczenia są trudne dla władz samorządowych. Do najistotniejszych barier gminy zaliczają:

- konieczność zapewnienia wkładu własnego (55% gmin uważa, że jest to duże utrudnienie),
- zasady refundacji poniesionych nakładów (48% gmin),
- przygotowanie obszernej dokumentacji (45% gmin).

Jednym z dodatkowych problemów związanych z unijnym finansowaniem projektów turystycznych jest struktura Regionalnych Programów Operacyjnych, które stanowią główne źródło środków UE na cele turystyczne. Ponad połowa (52%) aplikacji kierowana była do RPO, które zarządzane są przez samorząd wojewódzki. Cele z zakresu turystyki powiązane są z zadaniami na rzecz kultury. Stąd znacząca część środków, także o wyższej alokacji, wykorzystywana była na kulturę (np. rewitalizacja zabytków, działalność obiektów kulturalnych). Co prawda, często zadania dotyczące kultury wspomagają rozwój turystyki, ale 67% samorządów gminnych ocenia takie rozwiązanie jako niekorzystne dla gospodarki turystycznej z punktu widzenia dostępności środków.

Za główne korzyści związane z realizacją zadań unijnych w dziedzinie gospodarki turystycznej gminy uznały:

- jakość życia mieszkańców (96% gmin),
- jakość infrastruktury turystycznej (96%),
- wizerunek turystyczny gminy (96%),
- wielkość ruchu turystycznego (71%).

Do pozostałych korzyści, które mają wpływ na kształtowanie zrównoważonej gospodarki turystycznej, można zaliczyć m.in.:

a) w zakresie społecznym:

- większa identyfikacja mieszkańców z gminą,
- wzrost urbanizacji,
- rewitalizacja obszarów przyrodniczo cennych,
- ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego,
- ożywienie tradycji regionalnych,
- nowe formy turystyki;

b) w zakresie ekonomicznym:

- podniesienie standardów ochrony środowiska,
- rozwój współpracy zagranicznej,
- wzrost konkurencyjności,
- promocja gminy,
- wzrost przedsiębiorczości,
- wzrost przychodów podmiotów gospodarki turystycznej,
- możliwość tworzenia sieciowych produktów turystycznych, w tym transgranicznych,
- większa rozpoznawalność atrakcji turystycznych i wzrost atrakcyjności turystycznej,
- tworzenie nowych ofert turystycznych.

Wymienione korzyści umożliwiają władzom samorządowym realizację bezpośrednich i pośrednich celów związanych z rozwojem zrównoważonej gospodarki turystycznej.

Interesującym wynikiem badań jest odpowiedź na pytanie dotyczące aktywności gmin w realizacji zadań na rzecz rozwoju gospodarki turystycznej w sytuacji, gdy gmina nie uzyskuje wsparcia finansowego ze programów UE. Z 31 badanych gmin 23 (74%) stwierdza, że prowadziłoby takie projekty, dysponując tylko własnymi środkami. Tyle tylko, że działania byłyby prowadzone w mniejszym/ograniczonym zakresie i prawdopodobnie obejmowałyby dłuższy czas. Wynik ten stanowi bezpośredni dowód na wpływ środków unijnych na rozwój gospodarki turystycznej.

Uzupełnieniem badań wykorzystania środków unijnych przez gminy jest analiza stanu zaangażowania przedsiębiorców turystycznych z obu regionów w pozyskiwaniu środków Unii Europejskiej. Podstawowym jej motywem jest stwierdzenie, na ile samorząd gminny angażuje się we współpracę z podmiotami gospodarki turystycznej w zakresie pozyskiwania finansowania na cele rozwoju turystyki. Badanie zostało przeprowadzone w styczniu 2013 r. i objęło 270 przedsiębiorców z 31 gmin; otrzymano 38 odpowiedzi (ok. 14%).

Z badań wynika, że tylko 7 przedsiębiorców (18%) było zachęcanych przez samorząd gminny do wspólnych przedsięwzięć w zakresie aplikacji o ośrodki z funduszy europejskich na cele turystyczne, a tylko 9 (23%) samodzielnie podjęło takie starania, przy czym 8 uzyskało finansowanie. Podobnie jak w przypadku gmin anali-

zowano bariery ograniczonego zainteresowania przedsiębiorców turystycznych środkami unijnymi. Jako główne wskazywano: skomplikowaną procedurę (63%), konieczność zapewnienia wkładu własnego (42%), brak odpowiednio przygotowanej kadry (26%), niechęć jednostek samorządu terytorialnego do współpracy z przedsiębiorcami (17%) oraz procedury zamówień publicznych (17%).

Z punktu widzenia opinii przedsiębiorców wynika zatem, że w okresie 2007-2013 aktywność samorządu gminnego ograniczała się do samodzielnego prowadzenia inicjatyw związanych z finansowaniem unijnym przedsięwzięć turystycznych bez woli współpracy z przedsiębiorcami turystycznymi. Współdziałanie w zakresie rozwoju obszarowego produktu turystycznego było zatem bardzo ograniczone, a potrzeby rozwojowe przedsiębiorców turystycznych mało dostrzegane.

5. Podsumowanie

Podstawą skuteczności lokalnej gospodarki turystycznej jest wszechstronna współpraca. Działania podejmowane na poziomie samorządów lokalnych wpływają na rozwój gospodarki turystycznej, w tym zwłaszcza rozwój lokalnej infrastruktury turystycznej, i decydują o kształtowaniu pojemności oraz chłonności turystycznej.

Prowadzone badania mogą stanowić podstawę do określania celów rozwoju lokalnych obszarów turystycznych oraz kształtowania zadań z zakresu turystyki na kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej, na lata 2014-2020. Finansowanie ze środków UE powinno prowadzić do podnoszenia poziomu atrakcyjności turystycznej danych obszarów. W wyniku diagnozy rozwoju gospodarki turystycznej oraz dzięki ocenie wykorzystania funduszy unijnych możliwe będzie wskazanie instytucjom zarządzającym zasobami europejskimi na poziomie regionalnym koniecznych działań dotyczących zmiany struktury regionalnych programów operacyjnych oraz strategii rozwoju turystyki. Jednym z istotnych problemów jest rozszerzenie dostępności do środków UE dla podmiotów komercyjnych (przedsiębiorców turystycznych – hotelarskich, transportowych, biur podróży i innych odpowiedzialnych za ofertę w destynacji turystycznej). W okresie 2007-2013 głównym beneficjentem środków na cele związane z turystyką były jednostki samorządu terytorialnego. Wyższy udział przedsiębiorców turystycznych w wykorzystaniu unijnych funduszy powinien zapewnić bardziej dynamiczny rozwój oferty turystycznej i zagospodarowania turystycznego oraz realnie wpłynąć na rozwój gospodarczy regionów, rynek pracy oraz jakość życia mieszkańców.

Literatura

- Faracik R., *Samorządy lokalne a rozwój turystyki w gminach strefy podmiejskiej Krakowa*, „Prace Geograficzne” 2007, z. 117.
- Gaworecki W.W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.
- Gospodarka turystyczna*, red. A. Panasiuk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

- Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku*, www.msport.gov.pl.
- Kornak A.S., Rapacz A., *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Lubuska strategia rozwoju turystyki na lata 2006-2013*, Lubuska Organizacja Turystyczna LOTur, PART, Zielona Góra 2005.
- Łazarkowie M.R., *Gospodarka turystyczna*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 2002.
- Marketing usług turystycznych*, red. A. Panasiuk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Milewski D., *Analiza i ocena działań władz lokalnych województwa zachodniopomorskiego w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej*, red. A. Panasiuk, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 465, Ekonomiczne Problemy Turystyki nr 8, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006.
- Niezgoda A., Markiewicz E., *Znaczenie promocji w kształtowaniu wizerunku gmin turystycznych*, [w:] *Marketing przeszłości. Trendy, strategie, instrumenty, media w kreowaniu wizerunku*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 414, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Nowakowska A., *Gospodarka turystyczna w ujęciu systemowym*, „Folia Eeconomica Cracoviensia” 1988, vol. XXI.
- Panasiuk A., *Polityka turystyczna w oddziaływaniu na branżę turystyczną*, [w:] *Wyzwania współczesnej polityki turystycznej. Problemy polityki turystycznej*, red. A. Rapacz, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 259, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2012.
- Soliński T., Krupa J., *Rola samorządu lokalnego w tworzeniu produktu turystycznego regionu*, [w:] *Ochrona środowiska, walory przyrodnicze i rozwój turystyki w dolinie Sanu*, ZGTPD, Łańcut 2006.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie zachodniopomorskim do 2015 roku*, Zachodniopomorska Regionalna Organizacja Turystyczna, Warszawa–Szczecin–Koszalin 2005/2006, 2008, 2010.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, tekst jedn., DzU 2004, nr 223, poz. 2268 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw, DzU 2001, nr 45, poz. 497, nr 89, poz. 971.

EVALUATION OF ENGAGEMENT OF MUNICIPALITIES IN RAISING EUROPEAN UNION FUNDS FOR TOURISM ECONOMY

Summary: One of actions undertaken by public administration is the usage of EU-funds for the development of tourism economy. The aim of this paper is to present preliminary results of a survey conducted among communes from two Polish provinces: West Pomerania and Lubuskie. The survey relates to activities undertaken in application process for EU-funds. All research relates to financial perspective of 2007-2013. Apart from the survey among representatives of communes, another survey among tourism enterprises has been conducted. Here important issues regarding public-private cooperation has been researched.

Keywords: tourism economy, European Union funds, local government.